

Türile külla Jürile

Peeter Päll

Üks mu kolleeg ütles jutu sees, et tema Türri ei saanud tulla, siis kohkus korra, sest see kõlas imelikult, ja parandas: Türile. Laulusalmsi ütleb, et kiisud sõitsid Türile, sõitsid külla Jürile. Natuke allpool sõitsid kutsud Torilasse ning notsud sõitsid Porilasse. Ning ongi küsimus püstitatud: miks nii? Miks kasutatakse kohanimedes kord sise-, kord väliskohakäändeid ja kuidas on õige?

Olgu saateks öeldud, et see pole eesti keelele ainuomane nähtus, sama mure vaevab soomlasi ning käänete või kaassõnade abil tehakse vahet ka mõnes teises keeles. Kuid nii soome kui ka eriti eesti keeles näivad puuduvat selged reeglid, millal üht või teist käänet kasutada. Lausa samanimelised kohad on eri paigus eri käänetes: kui Maarja-Magdaleena kihelkonnas minnakse Kadrinale, siis Kadrina kihelkonnas Kadrina ehk Kadrinasse.

Mingid seaduspärad siiski on, näiteks talunimede puhul on tavalised väliskohakäanded (minnakse Madisele, Sepale jne), kuid külanimede kohakäanded jagunevad peaaegu pooleks. Natuke enam on küll neid, mis käänevad sisekohakäänetes. Ka on sisekohakäänetes enamasti need nimed, mille lõpus on *metsa, nurme, saare ja salu*, väliskohakäänetes aga need, mille lõpus *jõe, järve, mäe* ja *oja. vere*-lõpulised kohanimed on valdavalt sisekohakäänetes, ent on ka erandeid, näiteks Karksis minnakse Univerele.

Üldiselt on soovitatud järgida kohalikku kasutust, ent seegi näib olevat vahel kõikuv ja eriti uute nimede puhul tekitab kõhkusi. Kui nüüd on Saaremaal Liivaranna küla (varem Liiva küla), kas siis minnakse Liivarannale või Liivaranda? Äsja veebis avaldatud Eesti kohanimeraamat pakub praegu esimest, aga see on n-ö avansina, tegelikku kasutust pole ilmselt välja kujunenud.

Muide, kohanimede lühikese sisseütleva vormid võivad pakkuda üllatusi. Vahest pole need enam tänapäeval väga tuntud, ent

kohanimedede kogujad on kirja pannud selliseid vorme: Kadrina Eru külas minnakse Ergu, Valjala Rahu külas Rahku, Kuusalu Suru külas Surgu ja Kosu külas Kosku. Ning Tõstamaal Liu külas minnakse Liugu. Lühivormid näivad olevat sagenemas, mulle tundub vorm Mäkkü (Mäosse) veel naljakas, kuigi on juba kasutuses, samas Nõkkü (Nõosse) minnakse juba ammu.

Igatahes ei näi praegu olevat selgemat reeglit kui see, et järgida kohalikku pruuki. Vahest väikeste mööndustega, sest Kagu-Eestis on väliskohakäänded palju rohkem levinud kui kirjakeeles (minnakse näiteks Võrolõ). Mõnikord on see üsna lihtne spioonide ehk teisisõnu mittekohalike püüdmise vahend: kui te ostate pileti Iisakule või Illukasse, siis oletegi vahele jäänud, sest kohapeal kääntakse neid nimesid teisiti.

Postimees 7. IV 2018